

HORVÁTH LÁSZLÓ

NEMZETISÉGI PARLAMENTI KÉPVISELET KOSZOVÓBAN¹

Jelen írás azzal a szándékkal készült, hogy a Koszovó 1999-es ideiglenes nemzetközi közigazgatás alá helyezését követő első parlamenti választásoktól kezdődően (2001) egészen napjainkig ismertesse, hogyan alakult a nemzeti kisebbségek parlamenti képviselete, effektív jelenléte. Ennek érdekében a tárgyalt időszakban végigkísérem a Koszovó választási rendszerét alakító törvényi szabályozásban bekövetkezett változásokat, különös tekintettel a nemzeti kisebbségeket érintő vonatkozásaira, továbbá feltárom, hogy a választási rendszer által biztosított előírások hogyan jelentek és jelennek meg a mindennapok, a gyakorlat szintjén. Konkrétan, hogy a választási rendszer változtatásai milyen mértékben segítettek elő, támogatták, esetleg nehezítették a nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletének gyakorlati megvalósulását. Mindezt oly módon, hogy a parlamenti választási rendszer egyes elemeinek, a választási lista típusán, a választókerületek és kiosztható mandátumok számán, az általános bejutási küszöbön és a többségi pártok választási listáinak mandátumelosztása során használt választási formulák ismertetésén túl bemutatom a nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletét biztosító sajátos eljárási módozatokat is. Részletesen megjelenítem továbbá az eddig lezajlott parlamenti választásokon induló és mandátumot szerző nemzeti kisebbségek által elért választási eredményeket. Végül, a valóság mélyebb feltárása érdekében, azoknak a nemzeti kisebbségi pártoknak a választási eredményei ismertetésére is vállalkozom, amelyek önállóan indultak ugyan egy-egy rendes vagy előrehozott parlamenti választás alkalmával, azonban nem szereztek elegendő szavazatot a parlamentbe való bekerüléshez.²

-
- 1 A tanulmány a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) 143523. számú, A kisebbségek parlamenti képviselete nemzetközi összehasonlításban: deskriptív vagy szubsztantív képviselet? című projektje keretében készült.
 - 2 Az elemzésnek kifejezetten a koszovói választási rendszerre vonatkozó elemei részben megegyeznek a szerzőnek korábban a *Kisebbségi Szemlé*ben megjelent (2020/2) A parlamenti választási rendszerek nemzeti kisebbségi vonatkozásai a Nyugat-Balkánon – harminc éve a demokrácia árnyékában? című írásában foglaltakkal. Jelen írás a nevesített alap kutatás Koszovóra vonatkozó részének a nemzetiségi mandátumokkal és konklúziókkal kiegészített, bővített változata.

Bevezetés

Az 1980-as évek elejétől folyamatossá váló³ és 1998–1999-re a végletekbe hajló koszovói–szerb szembenállásnak – a sikertelen nemzetközi közvetítéssel zajló béketárgyalásokat követően – az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organization, NATO) 1999. március 24. és június 9. közötti légitámadásai vetettek véget.⁴ Ezt követően az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsának (United Nations Security Council, UN SC) 1244. számú, 1999. június 10-én kelt határozata⁵ ideiglenes nemzetközi közigazgatás alá helyezte Szerbia déli tartományát. A határozat által előírt ideiglenes polgári közigazgatásnak az Egyesült Nemzetek Ideiglenes Koszovói Közigazgatási Missziója (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, UNMIK), a biztonság és a rend fenntartásának (a katonai közigazgatásnak) pedig a NATO parancsnoksága alá tartozó Koszovói Erő (Kosovo Force, KFOR) elnevezésű nemzetközi békefenntartó haderő adott intézményes keretet. E pillanattól kezdve Belgrád hivatalosan is elveszítette fennhatóságát Koszovó egésze felett, csupán az észak-koszovói szerbek által lakott négy szerb községben (Kosovska Mitrovica, Leposavić, Zubin potok és Zvečan) tudta megtartani befolyását.

Koszovó államépítési folyamatában a kezdeti, teljes mértékű nemzetközi befolyás fokozatosan került át a helyi politikai elithez. A részleges emancipáció⁶ kulcselemének számított az ENSZ-főtitkár helyi kinevezettje, a különleges képviselő (Special Representative of the Secretary General, SRSG) által 2001. május 15-én kihirdetett *Koszovói ideiglenes közigazgatás alkotmányos kerete* (Constitutional Framework for Provisional Self-Government in Kosovo) elnevezésű dokumentum.⁷ A Keret 9. fejezete rendelkezett az ideiglenes közigazgatás átmeneti intézményeiről, amelyek között a parlamentet, a köztársasági elnököt, a kormányt, valamint az igazságügyi rendszert nevesítette. A dokumentum alapján a 2001. november 17-én megrendezett parlamenti választások után már – a koszovói államirányítás vegyes szakaszának következtében – egy nagyobb helyi önállóságú parlament alakulhatott meg.⁸

A kilencvenes évek végével, a koszovói válságot követően nemzetközi igazgatás alá kerülő, multietnikus Koszovóban a társadalmi-politikai stabilitás és a politikai integráció érdekében indokolt volt a nemzeti kisebbségek parlamenti képviselésének biztosítása.

3 Juhász József: A koszovói válság történelmi háttere. Letöltés helye: www.balkancenter.hu; letöltés ideje: 2024. 09. 15.

4 Az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsának (ENSZ BT) a légitámadásokhoz szükséges felhatalmazása az orosz és a kínai fél hozzájárulásának hiányában nem volt meg.

5 United Nations Resolution 1244 (1999) Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999.

6 Halász Iván: A válságkezelő nemzetközi igazgatás Koszovóban. *Pro Minoritate*, 2005. 18 (1). 3–34, itt: 20.

7 UNMIK Regulation 2001/9.

8 Czifra Dóra: Humanitárius intervenció és államépítés Koszovóban. *International Relations Quarterly*, 2010. 1 (4). 1–37, itt: 26.

A 2001-ben elfogadott *Koszovói ideiglenes közigazgatás alkotmányos kerete* már ebben a szellemenben született meg, hiszen az országban élő nemzetiségek közül hét nemzeti közösséget, a szerbet, a törököt, a bosnyákot, a romát, az askálit, az egyiptomit és a goranit⁹ biztos parlamenti helyhez juttatta.

A *Nemzeti közösségek és azok tagjai jogainak védelme és előmozdítása Koszovó Köztársaságban* nevet viselő, 2008-ban elfogadott törvény szintén ezt a hét nemzeti közösséget nevesítette, amelyek számára a 2001-es ideiglenes, majd 2008-tól a rendes alkotmányos keret is biztosította a parlamenti jelenlétet. A többi nemzeti közösségre a nemzetiségi törvény az egyéb közösségek (other communities) kifejezést használta, nem részletezve, illetve pontosítva, hogy kik tartoznak ebbe a kategóriába. A törvény 2011-es módosítása két további nemzetiséget említett, a montenegróit és a horvátot, továbbra is meghagyva azonban az egyéb közösségek kifejezést.¹⁰ A hatályban lévő szabályozás értelmében a horvátoknak és a montenegróiaknak a jövőben sem lesznek garantált parlamenti helyeik, a nemzetiségi törvény módosítását követően azonban két-két képviselői tisztséget kaptak a koszovói elnök melletti közösségi konzultatív tanácsban.¹¹

A Koszovóban élő és a nemzetiségi törvény által nevesített kilenc nemzeti kisebbség közül nyolc rendelkezik egy vagy több politikai párttal. A legtöbbszel a szerb nemzeti közösség, míg a többi nemzetiség pártjainak száma egy és kilenc közé tehető. Az alább ismertetett népszámlálási adatokból kitűnik, hogy nemcsak a legnagyobb nemzeti közösségeknek, de a legcsekélyebb számúaknak is létezik politikai érdekvédelmi szervezete. Érthető módon, hiszen számukra, néhány közösséget leszámítva, a garantált parlamenti helyek intézményének köszönhetően – létszámuktól függetlenül – adott a lehetőség arra, hogy önállóan a parlamentbe kerüljenek.

Itt fontos megjegyezni, hogy az ENSZ Koszovó végső státusának meghatározása érdekében tett változó hatékonyságú erőfeszítéseinek eredményeként 2007 februárjában elkészült az Athisaari-terv. A tervből, a nemzetközi felügyelet mellett megvalósuló függetlenségi javaslatból az eltérő szerb–albán álláspont, valamint főképpen Oroszország és Kína vétója miatt nem születhetett ENSZ BT-határozat, de jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy 2008. február 17-én a koszovói parlament kikiáltta Szerbiától való függetlenségét. Koszovó magatartása komoly fejtörést okozott a hágai Nemzetközi Bíróságnak. A testület 2010-ben kelt tanácsadó véleményében olyan álláspontra helyezkedett, amely szerint a koszovói függetlenségi nyilatkozat nem sértette meg a nemzetközi jogot.¹²

9 Koszovói ideiglenes közigazgatás alkotmányos kerete 9.1.3. (b) (ii).

10 A Nemzeti közösségek és azok tagjai jogainak védelme és előmozdítása Koszovó Köztársaságban nevet viselő törvény (Law No. 03/L-047) 1. szakasza 1.4 és 12. szakasza 12.6 bekezdésének módosításáról szóló törvény (Law No. 04/L-020).

11 Uo.

12 Berkes Márton: A koszovói államiság dilemmái 2015-ben. *Külgügyi Szemle*, 2015. 14 (4). 52–75, itt: 64.

Etnikumok	A népszámlálás éve			
	1981	1991	2011	2024
	Lélekszám			
albán	1 226 736	1 596 072	1 616 869	1 454 963
szerb	209 498	195 301	25 532 ¹³	36 652 ¹⁴
muszlim/ bosnyák ¹⁵	58 562	57 408	27 533	26 841
török	12 513	10 838	18 738	19 419
roma	34 126	42 806	8 824	8 730
askáli	n. a.	n. a.	15 436	16 270
egyiptomi	n. a.	n. a.	11 524	10 581
gorani	n. a.	n. a.	10 265	9 140
montenegrói	27 028	20 045	n. a.	n. a.
horvát	8 718	8 161	n. a.	n. a.
macedón	1 056	n. a.	n. a.	n. a.
egyéb	7 260	12 498	2 352	2 051

1. táblázat: Koszovó lakosságának nemzetiségi megoszlása az 1981–2024 közötti időszakban
Forrás: a szerző gyűjtése Koszovó Statisztikai Hivatalának online adatbázisából (ask.rks-gov.net),
valamint további internetes forrásokból és tudományos publikációkból

Koszovó választási rendszerének fejlődése

Koszovóban a tartomány 1999. június 10-i nemzetközi közigazgatás alá helyezését követően napjainkig összesen nyolc, a 2008. február 17-i függetlenség kikiáltása óta pedig öt parlamenti választásra került sor 2024-ig.¹⁶

A 2001-es és a 2004-es parlamenti választásokon a 120 mandátumot zárt listás, arányos rendszerben, természetes küszöb mellett, a Sainte-Laguë formula segítségével osztották

13 A 2011-es népszámlálást bojkottálta a Koszovó területén élő szerbek többsége.
14 A koszovói szerbeket képviselő pártok felhívására a koszovói szerbek többsége a 2024-es népszámlálást is bojkottálta. Számukat különböző becslések napjainkban 90 000 és 130 000 közé teszik.
15 Az 1971-es jugoszláv alkotmány által létrehozott muszlim etnikai kategóriába tartozó népcsoport volt a bosnyák és a gorani (valamint a torbes és a pomák) is egészen 1993-ig. A 2011-es népszámlálás alkalmával a bosnyák és a gorani etnikumok már külön nemzetiségi státuszt élveztek.
16 2001, 2004, 2007, 2010 (előrehozott), 2014 (előrehozott), 2017 (előrehozott), 2019 (előrehozott), 2021 (előrehozott). (A szerző gyűjtése.)

ki három évre úgy, hogy az egész ország területét egy választókerületnek tekintették. A nem albán nemzeti közösségek részére a 2001 májusában kihirdetett *Koszovói ideiglenes önkormányzat alkotmányos kerete* az összesen 120 kiosztható helyből 20 fenntartott mandátumról rendelkezett.¹⁷ A 2008-ban elfogadott koszovói alkotmány 64. szakaszának 2. bekezdése viszont már 20 garantált helyet ír elő a nem albán nemzeti közösségek részére.

Az alkotmány Átmeneti rendelkezések a koszovói közgyűlés számára című 148. szakaszának 1. bekezdése az alább ismertetett módon rögzíti a 20 kisebbségi hely elosztását, azzal a megkötéssel, hogy az alkotmány elfogadásától számított első két parlamenti ciklusban – amelybe az alkotmány hatálybalépésekor élő mandátumot az első ciklusnak kell tekinteni, tehát a 2007-es és 2010-es parlamenti ciklusokban – fenntartott, az azt követő, 2014-es választásoktól pedig már az alkotmányban rögzített garantált helyekkel rendelkeznek a koszovói nemzeti kisebbségek. A fenntartott és a garantált helyek között az a különbség, hogy az első esetben a nemzeti kisebbségi politikai entitások a számukra fenntartott húsz biztos helyen felül, a leadott szavazatok mennyiségétől függően, küszöbérték nélkül nyerhettek további parlamenti mandátumokat. A 2014-es előrehozott parlamenti választásoktól bevezetett garantált helyek intézményével ez úgy változott meg, hogy azóta már csak a 20 garantált kisebbségi parlamenti mandátumért folyik a nemzeti kisebbségek közötti verseny, mivel azon túlmenően nincs lehetőség további parlamenti helyek megszerzésére, függetlenül a szavazatok számától.

2007-től egészen napjainkig a mandátumokat továbbra is az ország egész területéről, mint egy választókerületből osztják ki a Sainte-Laguë formula alapján, 5%-os bejutási küszöb mellett, változást csupán a nyílt listás rendszer bevezetése jelent. A nyílt lista a pártpreferencia kifejezése mellett lehetőséget biztosít arra, hogy a választópolgár az általa kiválasztott szavazólapon szereplő jelöltek között preferencia-sorrendet állítson fel. A 2007-es választások alkalmával tíz főben maximalizálták a preferencia-sorrendet, 2010 óta viszont már csak ötfős preferencia-sorrendet tesz lehetővé a szavazólap.¹⁸ A csökkentést egyrészt az indokolta, hogy a magas szám összezavarta a szavazókat, nőtt az érvénytelen szavazatok száma, másrészt visszaélésre adott lehetőséget azzal, hogy ha egy szavazó kevesebb jelöltet választott ki, azt a pártok utólag tetszés szerint egészíthették ki.¹⁹ 2007-ben választották utoljára három évre a parlamenti képviselőket, mivel 2010-től már négy évre szól a parlamenti képviselők megbízatása.²⁰

17 A Koszovói ideiglenes önkormányzat alkotmányos kerete 9.1.3. és 9.1.4. szakaszok.

18 Democracy for Development Institute: Electoral Reform Agenda – Towards Real Representation (Series: Election and Political Parties, No. 12, Pristina 2018. Letöltés helye: www.d4d-ks.org; letöltés ideje: 2024. 12. 12.

19 Elections for the Citizen: Evaluation of the Kosovo electoral system and recommendations for future elections, Review of previous KIPRED reports on electoral system, Kosovar Institute For Policy Research and Development (KIPRED), Policy Brief 2012/01. Letöltés helye: www.kipred.org; letöltés ideje: 2024. 12. 12.

20 A Koszovói Köztársaság alkotmánya 66. szakasz 1. bekezdés.

A koszovói alkotmány szerint a parlament 120 mandátumát a leadott szavazatoknak megfelelően, részarányosan osztják ki minden párt, koalíció, polgári kezdeményezés és független jelölt között,²¹ azzal, hogy a 120 helyből 20 garantált hely illeti meg a kisebbségi nemzeti közösségeket.²² A koszovói alaptörvény általános rendelkezését a választási törvény tovább pontosítva kiemeli, hogy 100 mandátum az albán többségi nemzeti közösséget képviselő politikai entitások, valamint a koszovói szerb és az egyéb, nem többségi nemzeti közösségek között oszlik el,²³ 5%-os²⁴ bejutási küszöb mellett.

A koszovói alkotmány 64. szakasza 2. bekezdésének 1. pontja értelmében a koszovói szerb közösséghez tartozó pártok, koalíciók, polgári kezdeményezések, illetve független jelöltek számára minimum tíz hely biztosított a törvényhozásban abban az esetben, ha az általuk elnyert mandátumok száma kevesebb, mint tíz. Ugyanezen szakasz 2. bekezdésének 2. pontja a fennmaradó garantált 10 hely vonatkozásában úgy rendelkezik, hogy azokat a más nemzeti vagy etnikai közösségekhez tartozó pártok, koalíciók, polgári kezdeményezések, illetve független jelöltek számára kell biztosítani.

Az alaptörvény szerint a roma, az askáli és az egyiptomi közösségeket egy-egy parlamenti hely illeti meg, valamint e három közösség közül a legtöbb szavazatot összegyűjtő további egy mandátumot kap. A bosnyák közösség három, a török kettő, míg a gorani közösség egy helyre jogosult, abban az esetben is, ha nem érik el az egy mandátumra feljogosító szavazatszámot.²⁵ A nemzeti kisebbségek részére garantált 20 (10-10) helyet az összes politikai entitásra leadott érvényes szavazat figyelembevételével osztják ki a Sainte-Laguë formula alapján, függetlenül attól, hogy hogyan alakult a 100 „alapmandátum” eloszlása.²⁶

A köztársasági szintű parlamenti választásokat Koszovóban a köztársasági elnök írja ki úgy, hogy a választásokat legkorábban a képviselők megbízatásának lejárta előtt 60, legkésőbb 30 nappal korábban meg kell tartani.²⁷

21 A Koszovói Köztársaság alkotmánya 64. szakasz 1. bekezdés.

22 A Koszovói Köztársaság alkotmánya 64. szakasz 2. bekezdés.

23 A Koszovói Köztársaság választási törvénye 111. szakasz 2. bekezdés a. pont.

24 Elections in Kosovo 2000-2014, Central Election Commission, 2017 Prishtina. Letöltés helye: www.kqz-ks.org; letöltés ideje: 2024. 09. 24.

25 A Koszovói Köztársaság alkotmánya 64. szakasz 2. bekezdés 2. pont.

26 A Koszovói Köztársaság választási törvénye 111. szakasz 3. bekezdés.

27 A Koszovói Köztársaság választási törvénye 4. szakasz 1-2. bekezdések.

Választás éve	A parlament létszáma	A választási rendszer és lista típusa	Választókerületek száma	A kiosztható mandátumok száma	Bejutási küszöb	A nemzeti kisebbségek parlamenti képviselőtét biztosító mechanizmus	Választási formula
2001	120	arányos, zárt listás	1	120	természetes küszöb	20 fenntartott helyen (10 szerb, 1 roma, 1 askáli, 1 egyiptomi, + 1 aki közülük a legtöbb szavazatot kapja, 3 bosnyák, 2 török, 1 gorani) túl további mandátumok a leadott szavazatok számának függvényében	Sainte-Laguë
2004	120	arányos, zárt listás	1	120	természetes küszöb	20 fenntartott helyen (10 szerb, 1 roma, 1 askáli, 1 egyiptomi, + 1 aki közülük a legtöbb szavazatot kapja, 3 bosnyák, 2 török, 1 gorani) túl további mandátumok a leadott szavazatok számának függvényében	Sainte-Laguë
2007	120	arányos, nyílt listás (10 fős pref. sorrend)	1	120	5%	20 fenntartott helyen (10 szerb, 1 roma, 1 askáli, 1 egyiptomi, + 1 aki közülük a legtöbb szavazatot kapja, 3 bosnyák, 2 török, 1 gorani) túl további mandátumok a leadott szavazatok számának függvényében	Sainte-Laguë
2010	120	arányos, nyílt listás (5 fős pref. sorrend)	1	120	5%	20 fenntartott helyen (10 szerb, 1 roma, 1 askáli, 1 egyiptomi, + 1 aki közülük a legtöbb szavazatot kapja, 3 bosnyák, 2 török, 1 gorani) túl további mandátumok a leadott szavazatok számának függvényében	Sainte-Laguë

Választás éve	A parlament létszáma	A választási rendszer és lista típusa	Választókerületek száma	A kiosztható mandátumok száma	Bejutási küszöb	A nemzeti kisebbségek parlamenti képviselőtétét biztosító mechanizmus	Választási formula
2014	120	arányos, nyílt listás (5 fős pref. sorrend)	1	120	5%	20 garantált hely, 10 szerb, 1 roma, 1 askáli, 1 egyiptomi, + 1 aki közülük a legtöbb szavazatot kapja, 3 bosnyák, 2 török, 1 gorani	Sainte-Laguë
2017	120	arányos, nyílt listás (5 fős pref. sorrend)	1	120	5%	20 garantált hely, 10 szerb, 1 roma, 1 askáli, 1 egyiptomi, + 1 aki közülük a legtöbb szavazatot kapja, 3 bosnyák, 2 török, 1 gorani	Sainte-Laguë
2019	120	arányos, nyílt listás (5 fős pref. sorrend)	1	120	5%	20 garantált hely, 10 szerb, 1 roma, 1 askáli, 1 egyiptomi, + 1 aki közülük a legtöbb szavazatot kapja, 3 bosnyák, 2 török, 1 gorani	Sainte-Laguë
2021	120	arányos, nyílt listás (5 fős pref. sorrend)	1	120	5%	20 garantált hely, 10 szerb, 1 roma, 1 askáli, 1 egyiptomi, + 1 aki közülük a legtöbb szavazatot kapja, 3 bosnyák, 2 török, 1 gorani	Sainte-Laguë

2. táblázat: Koszovó választási rendszerének alakulása a 2001–2021 közötti időszakban
Forrás: a szerző gyűjtése

A nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletének alakulása

Koszovóban a 2001. november 17-én megtartott parlamenti választásokon huszonhat választási lista indult (tizenkilenc többségi és hét nemzetiségi), amelyből tizennégy jutott be a parlamentbe.

A nemzetiségi pártok közül a Visszatérés Koalíció (Koalicija Povratak; a továbbiakban: KP)²⁸ elnevezésű szerb lista huszonkettő (89 388; 11,34%), a VATAN (Koalicija VATAN; a továbbiakban: VATAN) nevet viselő bosnyák/gorani közös lista négy (9030; 1,15%), a Koszovói Török Demokrata Párt (Kosova Demokratik Türk Partisi; a továbbiakban: KDTP) pedig három (7879; 1,00%) mandátumot szerzett. Az egyiptomi nemzeti közösség érdekvépviseletének céljával létrejött Koszovó Új Demokratikus Kezdeményezése (Iniciativa e Re Demokratike e Kosovës; a továbbiakban: IRDK) és az askáli közösség képvisellete érdekében szerveződött Koszovói Demokratikus Askáli Albán Párt (Partia Demokratike Ashkanli Shqiptare e Kosovës; a továbbiakban: PDASHK) egyaránt kettő (3976; 0,50% – 3411; 0,43%), míg a Koszovói Bosnyák Demokratikus Akciópárt (Bošnjačka Stranka Demokratske Akcije Kosova; a továbbiakban: BSDAK) és a Koszovói Egyesült Roma Párt (Partia Rome e Bashkuar e Kosovës; a továbbiakban: PREBK) egy-egy (2906; 0,37% – 2717; 0,34%) parlamenti helyhez jutott (hét nemzetiségi lista szerzett összesen harmincöt nemzetiségi mandátumot).²⁹

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
KP (szerb)	22 (10 + 12)	11,34	89 388
VATAN (bosnyák-gorani)	3 + 1	1,15	9 030
KDTP (török)	3 (2 + 1)	1,00	7 879
IRDK (egyiptomi)	2 (1 + 1)	0,50	3 976
PDASHK (askáli)	2 (1 + 1)	0,43	3 411
BSDAK (bosnyák)	1 (+ 1)	0,37	2 906
PREBK (roma)	1	0,34	2 717
Összesen	35	15,13	119 307

3. táblázat: A 2001-es parlamenti választásokon önállóan induló és mandátumot szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei

Forrás: a szerző gyűjtése

28 A Visszatérés Koalíció polgári kezdeményezést több mint húsz különböző csoport támogatta, köztük politikai pártok és civil szervezetek. A koszovói szerb pártok, amelyek korábban egyéni kérelmeket nyújtottak be a hitelesítésre, egyesültek az új polgári kezdeményezésben. A helyi szerb induló pártok a Szerbiában kormányzó Szerbia Demokratikus Ellenzékben (Demokratska Opozicija Srbije, DOS) tömörülők közül a Szerbiai Demokrata Párt (Demokratska stranka Srbije, DSS), a Demokratikus Alternatíva (Demokratska alternativa, DA), valamint a Demokrata Párt (Demokratska stranka, DS) voltak.

29 A Központi Választási Bizottság adatközlése alapján. Letöltés helye: www.kqz-ks.org; letöltés ideje: 2024. 10. 20.

A 2004. október 23-án lebonyolított parlamenti választásokon harminchárom választási lista vett részt (huszonnégy többségi és kilenc nemzetiségi), amelyből tizenhét jutott be a parlamentbe.

A nemzetiségi pártok közül a Szerb Lista Koszovó és Metohijáért (Srpska Lista za Kosovo i Metohiju; a továbbiakban: SLKM) elnevezésű lista nyolc (1414; 0,20%), a török KDTP és a három bosnyák párt, a Bosnyákok Demokrata Pártja (Demokratska stranka Bošnjaka; a továbbiakban: DSB), a Demokrata Párt VATAN (Demokratska stranka VATAN; a továbbiakban: DSV), valamint a Koszovói Bosnyák Párt (Bošnjačka stranka Kosova; a továbbiakban: BSK) által alkotott VAKAT Koalíció (Koalicija VAKAT; a továbbiakban: VAKAT Koalíció) három-három (8353; 1,21% – 4972; 0,72%) mandátumot nyert. Az egyiptomi nemzetiséget képviselő IRDK és a Szerbia Polgári Kezdeményezés (Građanska inicijativa Srbija; a továbbiakban: GIS) kettő-kettő (2658; 0,39% – 369; 0,05%) mandátumot szerzett. A Koszovói Demokratikus Askáli Párt (Partia Demokratike e Ashkalive të Kosovës; a továbbiakban: PDAK) és a bosnyák Demokratikus Akció Párt (Stranka demokratske akcije; a továbbiakban: SDA) egy-egy (2555; 0,37% – 2520; 0,37%) mandátummal kerültek be a törvényhozásba. A Gorani Polgári Kezdeményezés (Građanska Inicijativa Gore; a továbbiakban: GIG), továbbá a roma érdekekért síkra szálló PREBK szintén egy-egy (1358; 0,20% – 1049; 0,15%) mandátumot nyertek (kilenc nemzetiségi lista szerzett összesen huszonkettő nemzetiségi mandátumot).³⁰

A bosnyák BSDAK (2555; 0,37%) és az askáli PDASHK lista (1452; 0,21%) ezúttal nem került be a parlamentbe.³¹

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
SLKM (szerb)	8	0,20	1 414
KDTP (török)	3 (2 + 1)	1,21	8 353
VAKAT koalíció (bosnyák)	3	0,72	4 972
IRDK (egyiptomi)	2 (1 + 1)	0,39	2 658
GIS (szerb)	2	0,05	369
PDAK (askáli)	1	0,37	2 555
SDA (bosnyák)	1 (+ 1)	0,37	2 520
GIG (gorani)	1	0,20	1 358
PREBK (roma)	1	0,15	1 049
Összesen	22	3,66	25 248

4. táblázat: A 2004-es parlamenti választásokon önállóan induló és mandátumot szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei
Forrás: a szerző gyűjtése

30 A Központi Választási Bizottság adatközlése alapján. Letöltés helye: www.kqz-ks.org; letöltés ideje: 2024. 10. 26.

31 Uo.

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
BSDAK (bosnyák)	–	0,37	2 555
PDASHK (askáli)	–	0,21	1 452
Összesen	–	0,58	4 007

5. táblázat: A 2004-es parlamenti választásokon önállóan induló, de mandátumot nem szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei
Forrás: a szerző gyűjtése

A 2007. november 17-én megszervezett parlamenti választások alkalmával huszonhat választási lista indult (tíz többségi és tizenhat nemzetiségi), amelyből tizennyolc jutott be a parlamentbe.

A bosnyák VAKAT Koalíció (5428; 0,95%), a török KDTP (4999; 0,87%) valamint az askáli PDAK (3443; 0,60%) ezúttal egyaránt három mandátumot nyertek. A szerb Koszovó és Metohija Szerb Demokrata Pártja (Srpska Demokratska Stranka Kosova i Metohije; a továbbiakban: SDS KiM) és a szintén szerb Független Liberális Párt (Samostalna Liberalna Stranka; a továbbiakban: SLS) szintén három-három (939; 0,16% – 855; 0,15%) mandátummal kerültek be a központi törvényhozásba. A bosnyák SDA ezúttal kettő (3661; 0,64%), míg az egyiptomi IRDK (2121; 0,37%), a gorani GIG (1227; 0,21%), valamint a roma szerveződésű PREBK (600; 0,10%) egy-egy mandátumot nyertek.

A további egy mandátumot szerző szerb induló pártok között találjuk a Koszovó és Metohijai Független Szociáldemokraták Szövetségét (Savez Nezavisnih Socijaldemokrata Kosova i Metohije; a továbbiakban: SNSD KiM) (447; 0,08%), a Szerb Koszovó és Metohijai Pártot (Srpska Kosovsko Metohijska Stranka; a továbbiakban: SKMS) (317; 0,06%), az Új Demokráciát (Nova Demokratija; a továbbiakban: ND) (256; 0,04%), valamint a Szerb Néppártot (Srpska Narodna Stranka; a továbbiakban: SNS) (224; 0,04%) (tizenhárom nemzetiségi lista szerzett összesen huszonnégy nemzetiségi mandátumot).³²

A koszovói török politikus Cemil Luma nevét viselő török formáció (1261; 0,22%), a szerb PSS Koszovó és Metohijáért – Bogoljub Karić (PSS za Kosovo i Metohiju – Bogoljub Karić; a továbbiakban: PSS KiM) és a szintén szerb Koszovó Pomoravlje Túlélése (Opstanak Kosovskog Pomoravlja; a továbbiakban: OKP) (123; 0,02%) nemzetiségi listák nem jutottak be a parlamentbe.³³

32 A Központi Választási Bizottság adatközlése alapján. Letöltés helye: www.kqz-ks.org; letöltés ideje: 2024. 10. 27.

33 Uo.

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
VAKAT koalíció (bosnyák)	3	0,95	5 428
KDTP (török)	3 (2 + 1)	0,87	4 999
PDAK (askáli)	3 (1 + 2)	0,60	3 443
SDS KiM (szerb)	3	0,16	939
SLS (szerb)	3	0,15	855
SDA (bosnyák)	2 (+ 2)	0,64	3 661
IRDK (egyiptomi)	1	0,37	2 121
GIG (gorani)	1	0,21	1 227
PREBK (roma)	1	0,10	600
SNSD KiM (szerb)	1	0,08	447
SKMS (szerb)	1	0,06	317
ND (szerb)	1	0,04	256
SNS (szerb)	1	0,04	224
Összesen	24	4,27	24 517

6. táblázat: A 2007-es parlamenti választásokon önállóan induló és mandátumot szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei

Forrás: a szerző gyűjtése

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
Cemil Luma (török)	–	0,22	1 261
PSS KiM (szerb)	–	0,02	136
OKP (szerb)	–	0,02	123
Összesen	–	0,28	1 520

7. táblázat: A 2007-es parlamenti választásokon önállóan induló, de mandátumot nem szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei

Forrás: a szerző gyűjtése

A 2010. december 12-én lebonyolított előrehozott parlamenti választásokon huszonkilenc választási lista vett részt (hét többségi és huszonkettő nemzetiségi), amelyből tizenhét jutott be a parlamentbe.

A szerb SLS nyolc (14 352; 2,05%), a szintén szerb Egyedüli Szerb Lista (Jedinstvena srpska lista; a továbbiakban: JSL) négy (6004; 0,86%) a török KDTP három (8548; 1,22%), a VAKAT koalíció (5296; 0,76%) pedig két parlamenti helyet szereztek. Az askáli PDAK (2871; 0,41%), a bosnyák Új Demokrata Párt (Nova Demokratska Stranka; a továbbiakban: NDS) (2478; 0,35%), a szintén bosnyák BSDAK (1818; 0,26%), az egyiptomi IRDK (1690; 0,24%), az Askáli Párt az Integrációért (Partia Ashkalinjëve për Integrim; a

továbbiakban: PAI) (1386; 0,20%), a szerb SDS KiM (1008; 0,14%), a gorani GIG (787; 0,11%) és a roma PREBK (690; 0,10%) egyaránt egy-egy mandátumot nyertek (tizenkét nemzetiségi lista szerzett összesen huszonöt nemzetiségi mandátumot).³⁴

A bosnyák SDA (1602; 0,23%), a Koszovói Török Unió (Kosova Türk Birliği; a továbbiakban: KTB) (1364; 0,20%), a Koszovói Egyiptomiak Szövetsége (Lidhja e Egjiptianëve të Kosovës; a továbbiakban: LEK) (1010; 0,14%), a Szerb Szociáldemokrata Párt (Srpska Socijaldemokratska Stranka; a továbbiakban: S.SDS) (829; 0,12%), a Montenegrói Demokrata Párt (Crnogorska Demokratska Stranka; a továbbiakban: CDS) (771; 0,11%), a szerb SNS (749; 0,11%), a gorani Szociáldemokrata Párt Gore (Socijaldemokratska Stranka Gore, SDSG) (598; 0,09%), a szerb SKMS (505; 0,07%) és a szintén szerb SNSD KiM (486; 0,07%), valamint a multietnikus Nép Szárnya Polgári Kezdeményezés (Građanska Inicijativa Krilo Naroda; a továbbiakban: GIKN) (205; 0,03%) nem szereztek mandátumot.³⁵

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
SLS (szerb)	8	2,05	14 352
JSL (szerb)	4 (2 + 2)	0,86	6 004
KDTP (török)	3 (2 + 1)	1,22	8 548
VAKAT koalíció (bosnyák)	2	0,95	5 296
PDAK (askáli)	1	0,41	2 871
NDS (bosnyák)	1	0,35	2 478
BSDAK (bosnyák)	1 (+ 1)	0,26	1 818
IRDK (egyiptomi)	1	0,24	1 690
PAI (askáli)	1	0,20	1 386
SDS KiM (szerb)	1 (+ 1)	0,14	1 008
GIG (gorani)	1	0,11	787
PREBK (roma)	1	0,10	690
Összesen	25	6,89	46 928

8. táblázat: A 2010-es előrehozott parlamenti választásokon önállóan induló és mandátumot szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei
Forrás: a szerző gyűjtése

34 A Központi Választási Bizottság adatközlése alapján. Letöltés helye: www.kqz-ks.org; letöltés ideje: 2024. 11. 2.

35 Uo.

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
SDA (bosnyák)	–	0,23	1 602
KTB (török)	–	0,20	1 364
LEK (egyiptomi)	–	0,14	1 010
S.SDS (szerb)	–	0,12	829
CDS (montenegrói)	–	0,11	771
SNS (szerb)	–	0,11	749
SDSG (gorani)	–	0,09	598
SKMS (szerb)	–	0,07	505
SNSD KiM (szerb)	–	0,07	486
GIKN (multietnikus)	–	0,03	205
Összesen	–	1,17	8 119

9. táblázat: A 2010-es előrehozott parlamenti választásokon önállóan induló, de mandátumot nem szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei

Forrás: a szerző gyűjtése

A 2014. június 8-án megtartott előrehozott parlamenti választásokon harminc választási lista indult (kilenc többségi és huszonegy nemzetiségi), amelyek közül tizenöt jutott be a parlamentbe. A Szerb Lista (Srpska lista; a továbbiakban: SL) kilenc (38 199; 5,22%), a török KDTP és a bosnyák VAKAT koalíció két-két (7424; 1,02% – 6476; 0,89%) mandátumot szereztek. A szerb Progresszív Demokrata Párt (Progresivna Demokratska Stranka; a továbbiakban: PDS) (5973; 0,82%), az askáli PDAK (3335; 0,46%), a bosnyák NDS (2837; 0,39%), az Egyiptomi Liberális Párt (Partia Liberale Egiptiane; a továbbiakban: PLE) (1960; 0,27%), a szintén askáli érdekek mentén szerveződő PAI (1583; 0,22%), a gorani Koalíció Goráért (Koalicija za Gora; a továbbiakban: KzG) (1193; 0,16%) és a roma Koszovói Új Roma Párt (Kosovaki Nevi Romani Partia; a továbbiakban: KNRP) (645; 0,09%) egy-egy mandátumot nyertek (tíz nemzetiségi lista szerzett összesen húsz nemzetiségi mandátumot).³⁶

A török Koszovói Török Igazságosság Pártja (Kosova Türk Adalet Partisi; a továbbiakban: KTAP) (2349; 0,32%), a szerb Mozgalom a Demokratikus Jólétért (Pokret za demokratski prosperitet; a továbbiakban: PDP), az egyiptomi IRDK (1456; 0,20%), a bosnyák Demokratikus Unió Központja (Centar demokratske unije; a továbbiakban: CDU) (1298, 0,18%), a szintén bosnyák SDA (1095; 0,15%) és az Egyetlen Bosnyák Lista (Bošnjačka jedinstvena lista; a továbbiakban: JBL) nem szereztek mandátumot. A gorani Mozgalom Goráért (Pokret za Gora; a továbbiakban: PG) (754; 0,10%), a bosnyák BSDAK (702; 0,10%), a roma PREBK (642; 0,09%), a szerb SLS (379; 0,05%), valamint a szintén

³⁶ A Központi Választási Bizottság adatközlése alapján. Letöltés helye: www.kqz-ks.org; letöltés ideje: 2024. 11. 3.

szerb Szociáldemokrácia (Socialdemokratija; a továbbiakban: SD) nem szereztek mandátumot.³⁷

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
SL (szerb)	9	5,22	38 199
KDTP (török)	2	1,02	7 424
VAKAT koalíció (bosnyák)	2	0,89	6 476
PDS (szerb)	1	0,82	5 973
PDAK (askáli)	1	0,46	3 335
NDS (bosnyák)	1	0,39	2 837
PLE (egyiptomi)	1	0,27	1 960
PAI (askáli)	+1	0,22	1 583
KG (gorani)	1	0,16	1 193
KNRP (roma)	1	0,09	645
Összesen	20	9,54	69 625

10. táblázat: A 2014-es előrehozott parlamenti választásokon önállóan induló és mandátumot szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei

Forrás: a szerző gyűjtése

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
KTAP (török)	–	0,32	2 349
PDP (szerb)	–	0,24	1 787
IRDK (egyiptomi)	–	0,20	1 456
CDU (bosnyák)	–	0,18	1 298
SDA (bosnyák)	–	0,15	1 095
JBL (bosnyák)	–	0,12	860
PG (gorani)	–	0,10	754
BSDAK (bosnyák)	–	0,10	702
PREBK (roma)	–	0,09	645
SLS (szerb)	–	0,05	379
SD (szerb)	–	0,04	325
Összesen	–	1,59	11 650

11. táblázat: A 2014-es előrehozott parlamenti választásokon önállóan induló, de mandátumot nem szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei

Forrás: a szerző gyűjtése

³⁷ Uo.

A 2017. június 11-én lezajlott előrehozott parlamenti választásokon huszonhat választási lista vett részt (öt többségi és huszonegy nemzetiségi), amelyből tizenhárom jutott be a parlamentbe. A szerb SL ezúttal is kilenc (44 499; 6,11%), a török KDTP és a bosnyák VAKAT koalíció pedig két-két (7852; 1,08% – 6443; 0,89%) mandátumot szerzett. A bosnyák NDS (3652; 0,50%), a szerb SLS (3540; 0,49%), az askáli PDAK (2425; 0,33%), az egyiptomi PLE (2415; 0,33), az Egyedüli Gorani Párt (Jedinstvena goranska partija; a továbbiakban: JGP) (2369; 0,33%), a szintén askáli PAI (2107; 0,29%) és a roma PREBK (955; 0,13%) pedig egy-egy parlamenti mandátumot nyertek (tíz nemzetiségi lista szerzett összesen húsz nemzetiségi mandátumot).³⁸

A szerb Koszovói Szerbek Pártja – Aktív Polgári Kezdeményezés (Partija kosovskih Srba – Aktivna građanska inicijativa; a továbbiakban: PKS) (2126; 0,29%), a szintén szerb PDS (1698; 0,23%), az egyiptomi IRDK (1521; 0,21%), a bosnyák SDA koalíció (1355; 0,19%), a török KTAP (1347; 0,19%), a gorani PG (1020; 0,14%), a roma KNRP (951; 0,13%), a szintén gorani GIG (813; 0,11%), a szerb Koszovó Fejlődéséért Polgári Kezdeményezés (GI. za Prosperitet Kosova; a továbbiakban: GPK) (311; 0,04%), a szintén roma Eromendje Alternatíva Polgári Kezdeményezés (GI. Eromendje Alternativa; a továbbiakban: GEA) (244; 0,03%), valamint a szintén szerb Koszovó Haladó Ereje (Napredna Snaga Kosova; a továbbiakban: NSK) (227; 0,03%), nem szereztek parlamenti mandátumot.³⁹

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
SL (szerb)	9	6,11	44 499
KDTP (török)	2	1,08	7 852
VAKAT koalíció (bosnyák)	2	0,89	6 443
NDS (bosnyák)	1	0,50	3 652
SLS (szerb)	1	0,49	3 540
PDAK (askáli)	1	0,33	2 425
PLE (egyiptomi)	1	0,33	2 415
JGP (gorani)	1	0,33	2 369
PAI (askáli)	+ 1	0,29	2 107
PREBK (roma)	1	0,13	955
Összesen	20	10,48	76 257

12. táblázat: A 2017-es előrehozott parlamenti választásokon önállóan induló és mandátumot szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei
Forrás: a szerző gyűjtése

38 A Központi Választási Bizottság adatközlése alapján. Letöltés helye: www.kqz-ks.org; letöltés ideje: 2024. 11. 9.

39 Uo.

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
PKS (szerb)	–	0,29	2 126
PDS (szerb)	–	0,23	1 698
IRDK (egyiptomi)	–	0,21	1 521
SDA koalíció (bosnyák)	–	0,19	1 355
KTAP (török)	–	0,19	1 347
PG (gorani)	–	0,14	1 020
KNRP (roma)	–	0,13	951
GIG (gorani)	–	0,11	813
GPK (szerb)	–	0,04	311
GEA (roma)	–	0,03	244
NSK (szerb)	–	0,03	227
<i>Összesen</i>	–	1,59	11 613

13. táblázat: A 2017-es előrehozott parlamenti választásokon önállóan induló, de mandátumot nem szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei
Forrás: a szerző gyűjtése

A 2019. október 6-án megtartott előrehozott parlamenti választásokon huszonöt választási lista vett részt (nyolc többségi és tizenhét nemzetiségi), amelyből tizennégy jutott be a parlamentbe.

A szerb SL megszerezte mind a tíz (53 861; 6,4%) szerbeknek járó helyet, míg a bosnyák VAKAT koalíció és a török KDTP két-két (7075; 0,84% – 6788; 0,81%) mandátumot nyertek. Az egyiptomi PLE (4887; 0,58), a bosnyák NDS (3935; 0,47%), az askáli PAI (3113; 0,37%), a szintén egyiptomi IRDK (1755; 0,21%), a gorani JPG (1159; 0,14%) és a roma PREBK (1078; 0,13%) egy-egy parlamenti mandátumhoz jutottak (kilenc nemzetiségi lista szerzett összesen húsz nemzetiségi mandátumot).⁴⁰

Az askáli PDAK (1963; 0,23%), a szerb SLS (1859; 0,22), a bosnyák SDA (834; 0,10%), a szerb PKS (816; 0,10%), a gorani GIG (785; 0,09%), a szintén gorani PG (695; 0,08%), a szerb Szabadság (Sloboda) (672; 0,08%) valamint a roma KNRP (289; 0,03%) nem szereztek mandátumot.⁴¹

⁴⁰ A Központi Választási Bizottság adatközlése alapján. Letöltés helye: www.kqz-ks.org; letöltés ideje: 2024. 11. 10.

⁴¹ Uo.

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
SL (szerb)	10	6,4	53 861
VAKAT koalíció (bosnyák)	2	0,84	7 075
KDTP (török)	2	0,81	6 788
PLE (egyiptomi)	1	0,58	4 887
NDS (bosnyák)	1	0,47	3 935
PAI (askáli)	1	0,37	3 113
IRDK (egyiptomi)	+1	0,21	1 755
JGP (gorani)	1	0,14	1 159
PREBK (roma)	1	0,13	1 078
Összesen	20	9,95	83 651

14. táblázat: A 2019-es előrehozott parlamenti választásokon önállóan induló és mandátumot szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei

Forrás: a szerző gyűjtése

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
PDAK (askáli)	–	0,23	1 963
SLS (szerb)	–	0,22	1 859
SDA (bosnyák)	–	0,10	834
PKS (szerb)	–	0,10	816
GIG (gorani)	–	0,09	785
PG (gorani)	–	0,08	695
Sloboda (szerb)	–	0,08	672
KNRP (roma)	–	0,03	289
<i>Összesen</i>	–	0,93	7 913

15. táblázat: A 2019-es előrehozott parlamenti választásokon önállóan induló, de mandátumot nem szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei

Forrás: a szerző gyűjtése

A 2021. február 14-én lebonyolított előrehozott parlamenti választásokon huszonnyolc választási lista vett részt (hét többségi és huszonegy nemzetiségi), amelyből tizennégy jutott be a parlamentbe.

A szerb SL ezúttal is tíz (44 407; 5,09%), a török KDTP pedig két (6496; 0,75%) mandátumot nyert. A bosnyák VAKAT koalíció (5366; 0,62%), az egyiptomi IRDK (3305; 0,38%), a Roma Kezdeményezés (Romani inicijativa; a továbbiakban: RI) (3172; 0,36%), a bosnyák

NDS (2885; 0,33%), a szintén bosnyák Szociáldemokrata Unió (Socialdemokratska unija; a továbbiakban: SDU) (2549; 0,29%), a gorani JGP (2161; 0,25%), az askáli PAI (2138; 0,25%) és a Koszovói Romák Progresszív Mozgalma (Lëvizja Përparimtare e Romëve të Kosovës; a továbbiakban: LPRK) (1208; 0,14%) egyaránt egy-egy parlamenti mandátumot nyertek (tíz nemzetiségi lista szerzett összesen húsz nemzetiségi mandátumot).⁴²

Az egyiptomi PLE (2430; 0,28%), a bosnyák Egyesült Közösség (Ujedinjena zajednica; a továbbiakban: UZ) (2217; 0,25%), az askáli PDAK (1960; 0,22%), a szerb Civil kezdeményezés „A szabadságért, az igazságosságért és a túlélésért” (Građanska inicijativa “Za slobodu, pravdu i ostanak”; a továbbiakban: GI SPO) (1508; 0,17%), a szintén szerb Mi kezdeményezésünk (Naša inicijativa – Naša; a továbbiakban: Naša) (1375; 0,16%), az askáli Mozgalom az Integrációért (Lëvizja Për Bashkëveprim; a továbbiakban: LPB) (1261; 0,14%), a török Innovatív Török Mozgalom Párt (Yenilikçi Türk Hareket Partisi, a továbbiakban: YTHP) (1243; 0,14%), a roma PREBK (1074; 0,12%), a gorani Együtt Koalíció (GIG-PG) (1010; 0,12%), a szintén roma KNRP (600; 0,07%) és a Szerb Demokratikus Szövetség (Srpski Demokratski Savez, a továbbiakban: SDS) (476; 0,05%) nem szereztek mandátumot.⁴³

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
SL (szerb)	10	5,09	44 407
KDTP (török)	2	0,75	6 496
VAKAT koalíció (bosnyák)	1	0,62	5 366
IRDK (egyiptomi)	1	0,38	3 305
RI (roma)	1	0,36	3 172
NDS (bosnyák)	1	0,33	2 885
SDU (bosnyák)	1	0,29	2 549
JGP (gorani)	1	0,25	2 161
PAI (askáli)	1	0,25	2 138
LPRK (roma)	+1	0,14	1 208
Összesen	20	8,46	73 687

16. táblázat: A 2021-es előrehozott parlamenti választásokon önállóan induló és mandátumot szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei
Forrás: a szerző gyűjtése

42 A Központi Választási Bizottság adatközlése alapján. Letöltés helye: www.kqz-ks.org; letöltés ideje: 2024. 11. 16.

43 Uo.

Párt	Mandátum	%	Szavazatszám
PLE (egyiptomi)	–	0,28	4 430
UZ (bosnyák)	–	0,25	2 217
PDAK (askáli)	–	0,22	1 960
GI SPO (szerb)	–	0,17	1 508
Naša (szerb)	–	0,16	1 375
LPB (askáli)	–	0,14	1 261
YTHP (török)	–	0,14	1 243
PREBK (roma)	–	0,12	1 074
GIG-PG (gorani)	–	0,12	1010
KNRP (roma)	–	0,07	600
SDS (szerb)	–	0,05	476
<i>Összesen</i>	–	1,72	17 154

17. táblázat: A 2021-es előrehozott parlamenti választásokon önállóan induló, de mandátumot nem szerző nemzeti kisebbségi pártok eredményei
Forrás: a szerző gyűjtése

Választás éve	Az önállóan induló és mandátumot szerző nemzeti pártokra leadott szavazatok száma	Az önállóan induló, de mandátumot nem szerző nemzeti pártokra leadott szavazatok száma
2001	119 307	–
2004	25 248	4 007
2007	24 517	1 520
2010	46 928	8 119
2014	69 625	11 650
2017	76 257	11 613
2019	83 651	7 913
2021	73 687	17 154

18. táblázat: Az önállóan induló és mandátumot szerző és az önállóan induló, de mandátumot nem szerző pártokra leadott szavazatszámokat összesítő táblázat
Forrás: a szerző gyűjtése

Önálló nemzeti kisebbségi listán szerzett mandátum								
Választás éve	Szerb	Bosnyák	Török	Roma	Askáli	Egyiptomi	Gorani	Összesen
2001	22 (10 + 12) (KP)	3 (VATAN) +1 (BSDAK)	3 (2 + 1) (KDTP)	1 (PREBK)	2 (1 + 1) (PDASHK)	2 (1 + 1) IRDK	1 (VATAN)	35
2004	8 (SLKM) 2 (GIS)	3 (VAKAT) + 1 (SDA)	3 (2 + 1) (KDTP)	1 (PREBK)	1 (PDAK)	2 (1 + 1) IRDK	1 (GIG)	22
2007	3 (SDS KiM) 3 (SLS) 1 (SNDS KiM) 1 (SKMS) 1 (ND) 1 (SNS)	3 (VAKAT) 2 (+ 2) (SDA)	3 (2 + 1) KDTP	1 (PREBK)	3 (1 + 2) (PDAK)	1 (IRDK)	1 (GIG)	24
2010	8 (SLS) 4 (+ 2) (JSL) + 1 (SDS KiM)	2 (VAKAT) 1 (NDS) + 1 (BSDAK)	3 (2 + 1) KDTP	1 (PREBK)	1 (PDAK) + 1 (PAI)	1 (IRDK)	1 (GIG)	25

Önálló nemzeti kisebbségi listán szerzett mandátum								
Választás éve	Szerb	Bosnyák	Török	Roma	Askáli	Egyiptomi	Gorani	Összesen
2014	9 (SL) 1 (PDS)	2 (VAKAT) 1 (NDS)	2 (KDTP)	1 (KNRP)	1 (PDAK) + 1 (PAI)	1 (PLE)	1 (KzG)	20
2017	9 (SL) 1 (SLS)	2 (VAKAT) 1 (NDS)	2 (KDTP)	1 (PREBK)	1 (PDAK) + 1 (PAI)	1 (PLE)	1 (JPG)	20
2019	10 (SL)	2 (VAKAT) 1 (NDS)	2 (KDTP)	1 (PREBK)	1 (PAI)	1 (PLE) + 1 (IRDK)	1 (JGP)	20
2021	10 (SL)	1 (VAKAT) 1 (NDS) 1 (SDU)	2 (KDTP)	1 (RU) + 1 (LPRK)	1 (PAI)	1 (IRDK)	1 (JPG)	20

19. táblázat: A parlamenti választásokon önállóan induló nemzetiségi pártok által szerzett mandátumok
Forrás: a szerző gyűjtése

A választási rendszer és a nemzetiségi mandátumok összefüggései

Koszovó nemzetközi közigazgatás alá helyezése után, a 2001-ben megtartott első parlamenti választásokat megelőzően a többségi pártok mellett azok a nemzetiségek is létrehozták politikai szervezeteiket, amelyek számára az *Ideiglenes közigazgatás alkotmányos kerete* által fenntartott parlamenti mandátumok biztosítva voltak. Egy-egy nemzeti közösség esetében pártjaik számának fokozatos, választásról választásra történő növekedése tapasztalható. Annak ellenére azonban, hogy egyre szétforgácsoltabb nemzetiségi politikai tér jött létre,⁴⁴ a parlamenti helyeket megszerzők köre csupán csekély mértékben változott. Igaz, hogy 2014-ig a tíz szerb mandátumot elnyerő szerb pártok száma és kiléte is eltérő volt, azt követően azonban egy párt, a Szerb Lista a domináns. A tíznél kevesebb nemzetiségi mandátumot megszerzők között, néhány kivételtől eltekintve, ugyanazokat találjuk. A bosnyákoknak járó három mandátum többségét 2019-ig a VAKAT koalíció nyerte el, azzal, hogy más választások alkalmával a BSDAK, a SDA, az NDS és az SDU is szereztek egy-egy mandátumot. A török nemzeti közösség esetében letisztultabb a helyzet, mivel ott, attól függetlenül, hogy volt-e egyéb török résztvevő vagy sem, minden választás alkalmával a KDTP hozta el az e közösségnek járó két mandátumot.

Az egy, illetve az egy plusz egy mandátumra jogosult, csekélyebb lélekszámú nemzeti közösségek közül a gorani közösség első mandátumát a VATAN elnevezésű közös gorani–bosnyák listán szerezte meg.⁴⁵ Ezt követően a goraniak esetében három alkalommal a GIG, míg egyszer a KzG volt eredményes. A legutóbbi három parlamenti választás alkalmával azonban már a JGP hozta el az egy képviselői helyet. A romáknál 2010-ig a PREBK volt az egyetlen mandátumot begyűjtő entitás, ezt követően a KNRP, a RI és a LPRK is sikerrel járt egy-egy alkalommal. Az askáli nemzetiség két pártja, a PDAK és a PAI öt-öt, míg a PDASHK egy, az első választások alkalmával jutott parlamenti helyhez. Az egyiptomi közösség egyértelműen „domináns” pártja az IRDK hat, kihívója, a PLE pedig három alkalommal nyert mandátumot. A roma, az askáli és az egyiptomi (RAE)⁴⁶ nemzeti közösség közül a legtöbb szavazatot összegyűjtő, így a további egy helyre jogosultak körével

44 A szerbek esetében összesen 23, a bosnyákok esetében 9, a goraniaknál 6, a törököknél és a romáknál 5, az askáliaknál 4, az egyiptomiaknál pedig 3 különböző választási formációval találkozhatunk a 2001 és 2021 közötti időszakban (húsz év alatt a hét nemzetiségnek összesen 55 pártja vagy párszövetsége vett részt a választásokon, amelyből 32 volt eredményes. 12 szerb, 6 bosnyák, 1 török, 4 roma, 3 askáli, 2 egyiptomi és 4 gorani). A szerbek és a bosnyákok esetében e számban benne szerepelnek a választási koalíciók is. A szerbeknél 2014 óta annyiban letisztultabb a helyzet, hogy az akkor megjelenő Szerb Lista, amely számos korábbi szerb pártot olvasztott magába, már nem teszi lehetővé a szerb mandátumok szétaprózódását, mivel rajta kívül maximum egy mandátum megszerzésére van esélye egy másik szerb pártnak.

45 A nemzetiségek közös listán szereplése nem jellemző a vizsgált időszakra. Arra csupán ekkor, egyetlen alkalommal került sor.

46 Lángné Petruska Szidónia: *Koszovó biztonságföldrajzi értékelése*. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola: Budapest, 2023.

kapcsolatban az elmúlt több mint húsz évben változó kép rajzolódik ki. A roma egy (2021; LPRK), az askáli öt (2001, PDASHK; 2007, PDAK; 2010, 2014, 2017, PAI), míg az egyiptomi közösség három alkalommal (2001, 2004, 2019; IRDK) bizonyult eredményesnek.⁴⁷

2001-től egészen 2021 februárjáig áttekintve az előbbieken részletesen ismertetett parlamenti mandátumszerzésre vonatkozó adatokat, kitűnik, hogy a nemzeti kisebbségek önállóan induló listáinak száma az elmúlt két évtizedben hét és huszonkettő, a bejutóké pedig hét és tizenhárom között alakult. A vizsgált időszakban mindvégig biztosított volt mind a nemzetiségi pártok létrehozása, mind pedig azoknak a választásokon való részvétele. A lehetőséggel pedig, a biztos siker következtében, rendre éltek és élnek is e közösségek. Egyetlen olyan választás nem látható, amelyen ne indult volna nemzeti kisebbségi párt. Az összes leadott szavazat tekintetében kiemelkedő a 2001-es esztendő, mivel a nemzetközi közigazgatás bevezetése utáni első többpárti választások alkalmával a nemzeti kisebbségekre leadott és mandátumot eredményező szavazatszám 119 307 volt. Hasonló összesített eredményt azóta sem sikerült elérni, ami részben a kezdeti választási lelkesedés alábbhagyásával, a kisebbségi politikai tér szétforgácsolódásával, a természetes fogyással, a rendszeres választási bojkottal, valamint a gazdasági célú kivándorlással is magyarázható. A nemzeti kisebbségek pártjaira leadott összesített szavazatok száma az említett első kimagasló részvételi alkalmat követően 26 és 91 ezer közötti tartományban mozgott.

2001 és 2021 között az ország választási rendszerében egyetlen, a nemzetiségeket érintő jelentősebb változás történt. 2014-től a fenntartott helyek intézményét felváltotta a garantált helyek intézménye. Ez a gyakorlatban úgy nyilvánult meg, hogy attól függetlenül, hány szavazatot kapott egy-egy nemzetiségi párt, már csupán a garantált helyek voltak elérhetőek számukra. Koszovó választási rendszere a rendszerváltozást követően, néhány maroknyi létszámú nemzeti közösséget leszámítva (horvát, montenegrói), mindvégig biztosította és továbbra is biztosítja nemzeti kisebbségek önálló parlamenti jelenlétét. A 2001 és 2010 közötti időszakra, a fenntartott parlamenti helyek időszakára jellemző, hogy a nemzetiségek „túlnyerték” magukat, hiszen a társadalomban elfoglalt számarányukhoz képest (8–10%) jóval nagyobb mértékben voltak jelen (18–30%) a központi törvényhozásban⁴⁸ (2001-ben 35, 2004-ben 22, 2007-ben 24, 2010-ben pedig 25 helyet szereztek a 20 helyett).

⁴⁷ A 2010-ig fenntartott helyek intézményének fennállásáig, annak torzító hatása következtében fordulhatott elő, hogy a roma, az askáli és az egyiptomi közösség nem plusz egy, hanem plusz két helyet is szerezhetett.

⁴⁸ Márkus László: *Koszovó története Dardániától a brüsszeli dialógusig*. Ludovika Egyetemi Kiadó: Budapest, 2022.

NEMZETISÉGEK	PÁRTOK
Szerb	KP, SLKM, GIS, SDS KiM, SLS, SNSD KiM, SKMS, ND, SNS, JSL, SL, PDS, S.SDS, PSS KiM, OKP, PDP, SD, PKS, Naša, GI SPO, GPK, NSK, Sloboda
Bosnyák	VATAN, BSDAK, VAKAT, SDA, NDS, SDU, CDU, JBL, UZ
Török	KDTP, Cemil Luma, KTB, KTAP, YTHP
Roma	PREBK, KNRP, RI, LPRK, GEA
Askáli	PDASHK, PDAK, PAI, LPB
Egyiptomi	IRDK, PLE, LEK
Gorani	VATAN, GIG, KzG, JGP, SDSG, PG

20. táblázat: A parlamenti választásokon 2001 és 2021 között induló pártok nemzetiségek szerinti bontásban. A kiemeléssel szereplő indulók azok, amelyek mandátumot is szereztek

Forrás: a szerző gyűjtése

Zárszó

A koszovói nemzeti kisebbségeket érintő parlamenti választási szabályokról elmondható, hogy a Koszovóban élő, az Ideiglenes közigazgatás alkotmányos, majd 2008-tól a „rendes” alkotmányos keret révén is nevesített nemzeti közösségek egy rendkívüli módon támogató, a demokráciát erőteljesen az etnokrácia irányába eltoló speciális választójogi mechanizmusnak köszönhetően már az első parlamenti választástól kezdve eredményesen szerepelnek. A nemzetiségi törvény szerint 2011-ig az egyéb kategóriába tartozó, majd ekkor nevesített nemzetiségek (horvátok, montenegróiak) közül azonban csak egyszer, a 2010-es előrehozott parlamenti választások alkalmával indult egy montenegrói párt, eredménytelenül.

Leszögezhető tehát, hogy a koszovói választási rendszer megalkotásának pillanatától kezdve hangsúlyosan, eleinte fenntartott, majd garantált helyek révén adottak a nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletét biztosító elemek, amelyek következtében Koszovóban az alkotmányos szinten nevesített nemzetiségeknél folyamatos parlamenti jelenléttel találkozhatunk. Ebben meghatározó szerepe volt annak, hogy közvetlenül a választási rendszer megalkotása előtt értek véget a szerb–koszovói albán etnikai, háborús konfliktusok. A nemzetek közötti, háborúvá fajult szembenállás a jogalkotót a konfliktust követően a pozitív diszkrimináció, a politikai/választási rendszer etnokratikus elemeinek megerősítésre ösztönözte.

Az alkotmány és a választási törvény rendelkezéseinek következtében az etnokratikus elemek⁴⁹ teljes mértékben átszövik, ha úgy tetszik, uralják Koszovó politikai rendszerét. A támogató alkotmányos környezet által azonban nemcsak a parlamenti jelenlét biztosított, hanem megkerülhetetlenné teszi a nemzetiségeket a számukra létfontosságú törvényhozási tárgykörökben is,⁵⁰ hiszen az alkotmány 81. szakasza előírja, hogy ilyen törvények elfogadásához, módosításához vagy hatályon kívül helyezéséhez a jelen lévő képviselők többségének szavazata mellett a nemzeti kisebbségek többségének szavazatára is szükség van. A koszovói alkotmány 65. cikkének 2. bekezdése értelmében pedig az ország alkotmányának módosítására az összes parlamenti képviselő kétharmada jogosult, olyan formában, hogy abba a garantált képviselői helyekkel rendelkező nemzetiségek kétharmadát is bele kell érteni.

A politikai rendszer etnokratikus elemeit erősíti továbbá az alkotmány 96. szakaszának 3. bekezdése, e szerint Koszovó mindenkori kormányában legalább egy miniszternek a koszovói szerb közösségből és további egy miniszternek egy másik nem többségi koszovói közösségből kell kikerülnie. Abban az esetben, ha a kormány több mint tizenkét miniszteriumból áll, további egy miniszteri pozíció illeti meg a nem többségi közösségeket. A 96. szakasz 4. bekezdése értelmében a koszovói szerb közösség és a további nem a többségi nemzethez tartozó nemzeti közösségnek is két-két miniszterhelyettesi tisztséggel kell rendelkeznie. Amennyiben tizenkét miniszternél több minisztere van a kormánynak, abban az esetben egy harmadik miniszterhelyettes képviseli a koszovói szerb közösséget és egy harmadik miniszterhelyettes egy másik koszovói nem többségi közösséget.⁵¹

A 2001-es *Koszovói ideiglenes közigazgatás alkotmányos kerete*, a 2008-as nemzetiségi törvény és a 2008-as koszovói alkotmány tehát egyaránt mérőföldkőnek számítanak a kisebbségvédelem és jogérvényesítés területén. Azon csekély létszámú, Koszovóban élő nemzeti közösség közül, amelyek rendre kimaradnak a parlamentből, a horvát és a montenegrói nemzetiséget a nemzetiségi törvény 2011-es módosítása beemelte a többi nemzeti kisebbség mellé. Számukra azonban továbbra sem elérhető a garantált parlamenti helyek intézménye, és nem láthatóak arra utaló jelek, hogy ez a jövőben megváltozna.

49 Szabó Zsolt: *A Nyugat-Balkán parlamentjei*. Gondolat Kiadó: Budapest, 2016.

50 A településhatárokat megváltoztató, településeket létrehozó vagy megszüntető, a települések hatáskörét és a települések közötti és határokon átnyúló kapcsolatokban való részvételét meghatározó törvények; A közösségek és tagjaik jogait végrehajtó törvények, az alkotmányban meghatározottakon kívül; A nyelvhasználatra vonatkozó törvények; A helyi választásokra vonatkozó törvények; A kulturális örökség és a különlegesen védett területek védelméről szóló törvények; A vallásszabadságról vagy a vallási közösségekkel kötött megállapodásokról szóló törvények; Az oktatásra vonatkozó törvények; A szimbólumok használatáról szóló törvények, beleértve a közösségi szimbólumokat és a munkaszüneti napokat. A 81. szakasz 2. bekezdése értelmében a létfontosságú érdekű törvények egyike sem bocsátható népszavazásra.

51 Popova, Zora: *Minority Participation in Kosovo Elections: Opportunities and Challenges*. European Centre for Minority Issues (ECMI) Working Paper #69, June 2013. Letöltés helye: www.ecmi.de; letöltés ideje: 2024. 08. 18.

Irodalomjegyzék

- Berkes Márton: A koszovói államiság dilemmái 2015-ben. *Külügyi Szemle*, 2015. 14 (4). 52–75.
- Czifra Dóra: Humanitárius intervenció és államépítés Koszovóban. *International Relations Quarterly*, 2010. 1 (4). 1–37.
- Halász Iván: A válságkezelő nemzetközi igazgatás Koszovóban. *Pro Minoritate*, 2005. 18 (1). 3–34.
- Horváth László: A parlamenti választási rendszerek nemzeti kisebbségi vonatkozásai a Nyugat-Balkánon – Harminc éve a demokrácia árnyékában? *Kisebbségi Szemle*, 2020. 5 (2). 7–35.
- Juhász József: A koszovói válság történelmi háttere. Letöltés helye: www.balkancenter.hu; letöltés ideje: 2024. 09. 15.
- Lángné Petruska Szidónia: *Koszovó biztonságföldrajzi értékelése*. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola: Budapest, 2023.
- Márkusz László: *Koszovó története Dardániától a brüsszeli dialógusig*. Ludovika Egyetemi Kiadó: Budapest, 2022.
- Popova, Zora: Minority Participation in Kosovo Elections: Opportunities and Challenges. *European Centre for Minority Issues (ECMI) Working Paper* 69, June 2013.
- Szabó Zsolt: *A Nyugat-Balkán parlamentjei*. Gondolat Kiadó: Budapest, 2016.